

Ateneul Român

Fotopress

Ateneul Român

INTEMEIEREA ATENEULUI. INIȚIATORII. — Cuvântul *Ateneu* are și înțelesul de școală (în Belgia, școlile secundare se numesc *atenee*) și înțelesul de societate literară sau științifică.

Cu acest din urmă sens s'a făcut la noi o primă încercare în Iași de către *Vasile Alexandrescu (Urechia)* în 1860, când a scos și o revistă cu titlul de „Ateneul Român”. În aceeași vreme, tot în Iași, o grupă de profesori și advocați încep conferințe publice și din activitatea lor avea să iasă mai târziu „*Junimea*” și „*Convorbiri literare*”.

Era atunci în noi o epocă de frământări și de prefaceri. Unirea principatelor se realizase; dar consolidarea nu era deplină și tendințe centrifuge turburau câteodată opera de unificare pe care numai timpul o desăvârșește.

Era și frământare în idei, căci cele vechi își pierduse autoritatea, iar cele noi nu și-o dobândise încă. Poporul român, prin elita lui intelectuală, voia să-și dea seama despre sine însuși și, după ce stătuse atâta timp departe de viața lumii civilizate din Apus, doria să câștige timpul pierdut și să fie alături de celelalte neamuri.

Problema era grea și pentru rezolvirea ei se luptau tradiționaliștii extremi și reformiștii extremi. Cine nu-și aduce aminte de ironiile crude ale unora și de pornirile neînfrânate ale altora?

În asemenea vremuri se produce, în mod fatal, un dezechilibru și opinia publică, dezorientată, e ispitită a fi târâtă de curente primejdioase, cari pot ademeni și amăgi pentru un moment, dar cari produc, la deșteptare, cea mai grozavă decepție.

În asemenea vremuri, mai mult ca oricând, este, în adevăr, nevoie într'o țară de a se crea cât mai multe instituții culturale, cari să răspândească cultul adevărului, al binelui, al frumosului și să facă pe om a se deprinde să puie mai presus trebuințele sufletului decât cele trupești.

Atunci s'a creat în București *Ateneul Român* în 1865 și peste un an *Societatea Academică*, devenită în urmă *Academia Română*.

Ateneul din București nu este chiar continuarea celui din Iași, căci *V. A. Urechia* zice undeva: „Era dat ca societatea Ateneului român *incetată, moartă* în Iași la 1861, să reînvie în 1865 la București”.

După toate cercetările ce am făcut până acum

socotesc că întemeierea *Ateneului Român* se datorește la trei persoane: *V. A. Urechia*, *Constantin Esarcu* și *Nicolae Krețulescu*. Cred că ideea a dat-o *Urechia*, a îmbrățișat-o *Esarcu* și a sprijinit-o *Krețulescu*.

Aceștia sunt inițiatorii, dar cu timpul rolurile lor s'au schimbat și *Esarcu* a devenit factorul cel mai însemnat din viața *Ateneului*.

Intr'un moment a fost chiar o discuție publică asupra acestei chestiuni.

În 1878, când s'au reluat conferințele întrerupte câțiva timp cât lipsise *Esarcu* din țară (fiind reprezentant al țării la Roma), ziarul „*Pressa*” a publicat un articol (27 Ianuarie 1878), în care se afirmă că lui *N. Krețulescu* îi revine meritul întemeierii *Ateneului*, *Krețulescu* intervine printr'o scrisoare și afirmă: „*Fără d. Esarcu Ateneul ar fi fost de mult mort... Este de notorietate publică că numai prin neobosita perseveranță a d-lui Esarcu și prin acel zel activ cu care a îmbrățișat această instituție, ea astăzi există, s'a consolidat și prosperă în modul cel mai neașteptat*”.

Esarcu se amestecă și el în discuție și zice cu modestie: „nu pot avea nici un drept mai mare decât ceilalți colegi ai mei și toată ambițiunea mea consistă în a vedea cât mai prosperă această instituție de înaltă cultură națională”.

MEMBRII FONDATORI. — Dacă a fost mai ușor să stabilim numele inițiatorilor, e mai greu să întocmim lista membrilor fondatori. Primele statute

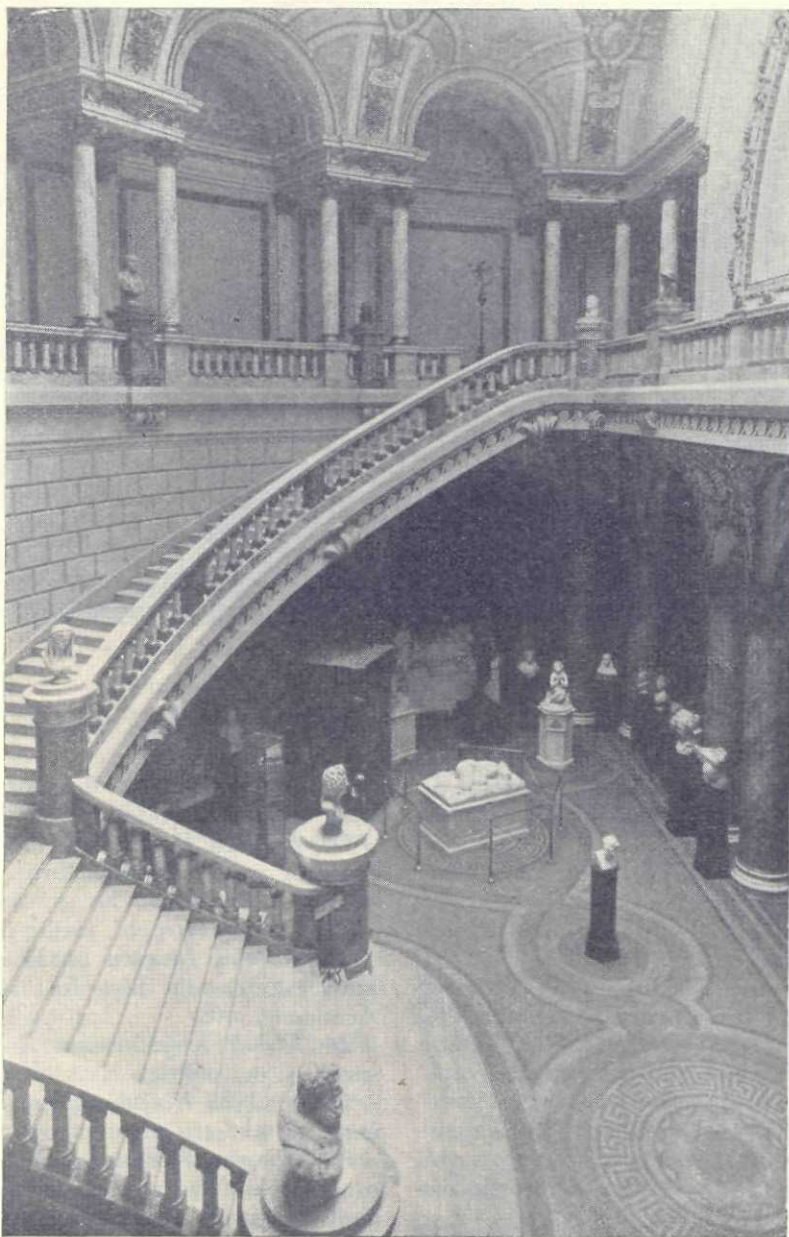
din 1866 vorbesc (art. VIII) de 25 *subscriitori*, cari devin membri *fondatori*, dar numele lor nu e pomenit. Într'o veche condică din arhiva *Ateneului* am găsit o listă din 1865, dar sunt 29 și între ei nu figurează *Krețulescu*. În aceeași condică se vede a doua listă pentru anul 1865-66. Sunt 17. Deci după

ambele liste ajungem la 46, ceea ce nu corespunde cu numărul fixat de statute. Chestiunea aceasta a preocupat de multe ori pe ateneiști în cursul timpului, și în 1899, când au făcut alte statute, au introdus un alineat după care se dădea titlul de membru fondator celui ce dăruia cel puțin 1000 lei. Dispoziția aceasta nu vedem să se fi aplicat, căci nu găsim nici un nume de membru fondator din această categorie; ea s'a suprimat în 1904.

Nici lista publicată de *V. A. Urechia* (1899), nici cea publicată de *Gr. Tocilescu* (1909) nu corespund cu registrul din 1865. De aceea vom considera ca membrii fondatori pe cei înscrși în 1865—68, fără a stabili lista celor 39 pe cari articolul modificat în 1904 îi socotește ca a-

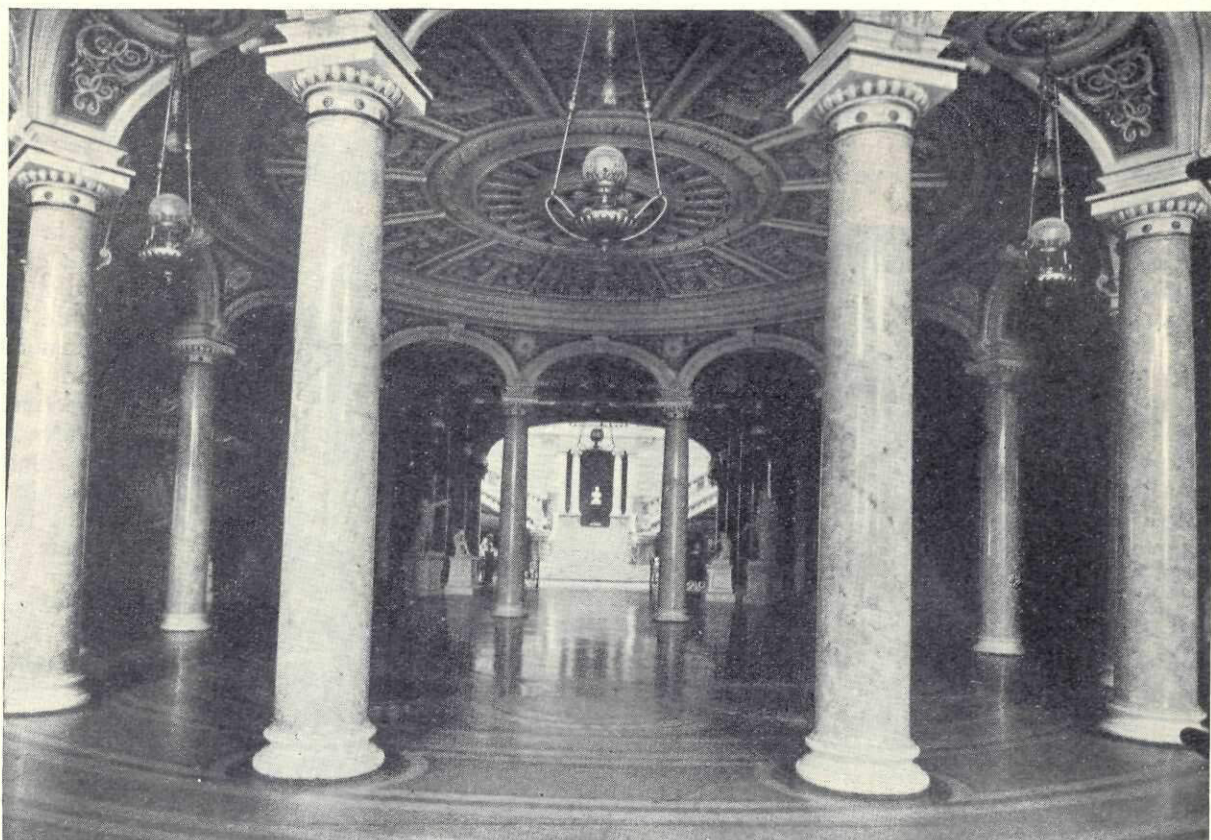
vând acest drept. Vom da numele lor, cu scurte indicații biografice:

1. *Dr. George Alexianu* (1830—1897), medic în București, profesor la facultatea de medicină.
2. *Teodor Aman* (1832—1891), pictor și profesor.
3. *Dimitrie Ananescu* (1831—1885), profesor de științe naturale la liceul Sf. Sava.

Vestibulul dindărăt, cu rotonda

Fotopress

Sala coloanelor

Fotopress

4. *Petre S. Aurelian* (1833—1909), economist și om politic, membru al Academiei.

5. *Emanoil Bacaloglu* (1830—1890), profesor de fizică la Universitatea din București, membru al Academiei.

6. *George Bacaloglu* (m. 1879), profesor la Universitatea din Iași, consilier la Casație.

7. *Nicolae Bibescu* (1820—1888), colonel, prefect de poliție, senator, etc.

8. *Constantin Boerescu* (1836—1908), profesor la facultatea de drept din București, senator, etc.

9. *Ion C. Brătianu* (1821—1891), om politic, președinte de consiliu, etc.

10. *Grigore Cantacuzino*.

11. *Ion A. Cantacuzino* (1829—1898), agent diplomatic în diferite orașe, ministru, etc.

12. *Petre P. Carp* (1837—1919), scriitor și om politic.

13. *Petre Cernătescu* (1825—1892), profesor de istorie universală la Universitatea din București.

14. *Ion Codrescu* (1833—1903), ziarist, deputat în divanul ad-hoc, director al cancelariei Camerei deputaților.

15. *George Crețeanu* (1839—1887), autor de poezii, consilier la Curtea de Casație, ministru, etc.

16. *Constantin Esarcu* (1835—1898).

17. *Ion Fălcoianu*, profesor la facultatea de științe din București, director al poștelor.

18. *General Ioan Florescu* 1819—1893), om politic, ministru, etc.

19. *Ioan Gârleanu*, director al Bibliotecii Centrale din București.

20. *Bogdan P. Hașdeu* (1836—1907), scriitor, profesor universitar, membru al Academiei, etc.

21. *Ion Holban*.

22. *Doctor Iatropol*, medic în București.

23. *Nicolae Ionescu* (1820—1905), profesor la Universitatea din Iași, fost ministru, membru al Academiei, etc.

24. *Mihail Kogălniceanu* (1817—1891), critic, istoric și om politic.

25. *Emanoil Krețulescu* (m. 1908), agent diplomatic și ministru plenipotențiar.

26. *Nicolae Krețulescu* (1812—1900), medic, profesor la facultatea de medicină, om politic, agent diplomatic și ministru plenipotențiar, ministru și președinte de consiliu, membru al Academiei.

27. *Alexandru Lahovari* (1841—1897), om politic, fost ministru, etc.

28. *Grigore Lahovari* (1835—1905), consilier la Casație.

29. *Alexandru Lupașcu* (1834—1902).

30. *Maniu Vasile* (1824—1901), avocat originar din Banat, deputat, membru al Academiei.

31. *Grigore N. Manu* (m. 1903).

32. *Constantin Marcovici*.

PREȘEDINȚII MAI VECHI

P. S. Aurelian

C. Esarcu

N. Krețulescu

V. A. Urechia

33. *George Marian*.
 34. *Ulysse de Marsillac* (1821—1877), profesor francez, ziarist, scriitor.
 35. *Ioan C. Massim* (1825—1877), profesor la liceul Sf. Sava din București, membru al Academiei.
 36. *Matei Millo* (1813—1892), cunoscutul artist dramatic.
 37. *George Missail* (1835—1906), magistrat, avocat, publicist.
 38. *Nicolae Negri*.
 40. *Nicolae Nicoleanu* (1833—1871), poet.
 40. *Alexandru Odobescu* (1834—1895), scriitor, arheolog, etc.
 41. *Leonida Paciurea*, avocat, funcționar superior.
 42. *Alexandru Petrescu*, consilier la Casație.
 43. *Pompiliu Pizu* (1830—1917), magistrat, procuror la Curtea de Casație.
 44. *Constantin Răceanu* (1839—1895), profesor la liceul Mateiu Basarab, avocat.
 45. *Nicolae Gr. Racoviță* (1838—1894), fost ministru.
 46. *Scarlat Rosetti* (1802—1872), om politic, cunoscut cu subtitlul de Conte sau Graful.
 47. *Alexandru Slătineanu*.
 48. *George Sion* (1821—1892), scriitor, membru al Academiei.
 49. *Constantin Stăncescu* (1835—1909), pictor profesor la școala de belle-arte, director al teatrelor, etc.
 50. *Grigore Ștefănescu* (1838—1911), profesor de geologie la facultatea de științe din București, membru al Academiei.
 51. *Gheorghe Tătărăscu* (1818—1894), pictor, profesor la școala de belle-arte.

52. *Scarlat Trăsnea* (1837—1888), primul director al serviciului pădurilor, prefect de județ.
 53. *Constantin Troteanu*, profesor la școala comercială din București.
 54. *Vasile A. Urechia* (1834—1901), istoric, om politic, membru al Academiei.
 55. *Teodor Văcărescu* (1842—1913), general, om politic, ministru plenipotențiar.
 56. *Ștefan Vellescu* (1838— . . .), artist dramatic, profesor la conservatorul de declamație din București.
 57. *Alexandru Vericeanu* (1839—1912), profesor la facultatea de drept din București.
 58. *Eugeniu Voinescu* (1842—1909), pictor, profesor la școala belle-arte.
 59. *Grigore Vulturescu*, avocat, om politic.
 60. *Eduard Wachmann* (1836—1908), director al conservatorului din București, întemeietorul concertelor simfonice.

Intre membrii onorari aleși în primii ani aflăm pe *Adolf Camus*, *Emilio Castelar*, *Ambrozie Dimitrovitz*, *George Barițiu*, *Philarete Chasles*, *I. Heiliade Rădulescu*, *Eudoxiu Hurmuzachi*, *Gabril Munteanu*, *G. Vegezzi-Ruscalla*.

INCEPEREA ACTIVITĂȚII ATENEULUI ROMÂN. — Domnește oarecare nesiguranță, în amănunte, cu privire la începuturile Ateneului.

Sigur este că în Ianuarie (după unii la 28, după alții la 30) s'a ținut în București prima serie de conferințe într'un salon al Ministerului Instrucției. În ziarul „Voix de la Roumanie”, redactat de U. de Marsillac, se spune, anunțându-se aceste conferințe, că se vor ținea „dans le grand salon du prince Constantin Ghica où se trouvent les bureaux du ministère de l'instruction publique”.

Biblioteca publică

Fotopres

Nu pot preciza dacă acest salon este sala pe care am apucat-o eu. Este probabil.

Sala aceasta se afla tocmai pe locul pe care s'a clădit teatrul liric la intrarea în Cișmigiu zisă „Valter Mărăcineanu”.

Prima serie de conferințe a început la 28 Ianuarie 1865, după următorul program :

C. Esarcu, Conferință de inaugurare.

V. Alexandrescu (Urechia), Femeia română.

Al. Petrescu, Lecturi asupra economiei politice.

B. Hăjdău (Hașdeu), Domnița Elena.

B. Hăjdău, Nicolae Milescu.

B. Hăjdău, Ionașcu Vodă.

Nicolae Racoviță, Lecturi asupra muzicii.

Ullyse de Marsillac, Lecturi asupra literaturii franceze (în limba franceză).

Em. Bacaloglu, Lecturi asupra fizicii și chimiei.

Th. Văcărescu, Despre Schiller.

C. Esarcu, Lecturi despre științele naturale.

V. Alexandrescu, Clasicism și romantism.

V. Alexandrescu, Cronicile noastre.

A doua serie de conferințe începe la 28 Noembrie 1865 și ține până în Aprilie 1866.

A treia la 17 Noembrie 1866 și ține și în anul 1867.

De aci seriile încep de regulă toamna și țin până în Aprilie sau Maiu anul următor ; deci a 4-a, 1867—68, începe la 5 Noembrie 1867 ; a 5-a,

1868—69, începe la 24 Noembrie 1868. A 6-a însă începe la 29 Ianuarie 1870, a 7-a în Ianuarie 1871 ; a 8-a începe iar în Decembrie 1871 și continuă în 1872. Urmează : 1872—73, 1873—74, 1874—75. Aci o întrerupere : seria a 12-a începe în 1878 (8 Ianuarie) ; apoi urmează seriile regulate în 1879, 1880, 1881, 1882, 1883—84, 1884—85, 1886, 1886—87. Conferințele din seria a 21-a se încep 14 Februarie 1888 și se țin în sala de jos a noului local. (Atunci conferința lui A. Odobescu : *Palatul Ateneului și clădirile cu dom circular*). Cele din seria următoare, a 22-a, se țin în sala cea mare de sus, încep la 19 Martie 1889. Urmează de atunci regulate în fiecare an până în 1915—16, când avem iar o întrerupere și seria următoare e în 1919—1920 și de atunci se continuă până azi.

CUM S'A CLĂDIT PALATUL ATENEULUI.— Deși am făcut multe cercetări în privința aceasta, mi-au rămas câteva puncte obscure. Voiu povesti faptele cari sunt sau mi se par a fi sigure.

Esarcu avea, din primele timpuri ale existenței Ateneului, gândul de a clădi un local propriu. Afându-se la Roma, a întocmit, desigur în unire cu un arhitect, planurile necesare pentru construcție în vederea sumei ce putea să aibă Ateneul și care se ridica în 1878 la 70.000 lei. Terenul pe care s'ar fi zidit făcea parte din moștenirea dela Contele

Sala de cursuri a Universității Ateneului

Fotopress

Scarlat Rosetti și se găsea lângă Cișmigiu la intrarea Rosetti. Intorcându-se în țară, a primit diverse inspirații, din cari unele din foarte înalt loc, cari l-au convins că terenul nu se găsește în poziție bună. Atunci a intervenit la guvern ca să se cedeze un teren ce se găsea în colțul Bulevardului Academiei și stradei Colței, și arhitectul Eforiei, *Enderle*, a făcut planurile pentru ipoteza aceasta. Guvernul a aprobat și ministrul de instrucție a formulat proiectul de lege, l-a prezentat Parlamentului, dar n'a ajuns a fi pus la vot. Acestea le spune Esarcu în discursul său dela 8 Ianuarie 1878.

Speranțele din acel timp nu se îndeplinesc, dar ideea nu fu părăsită. În cursul anilor s'au vândut unele din imobilele lăsate de Scarlat Rosetti prin testamentul din 1870 și s'a realizat în 1883 suma de 117.300 lei, iar în 1887 Iulie s'a ajuns, adăogindu-se și oarecari donații, la 221.858 lei.

În ce privește terenul, s'au petrecut câteva fapte interesante.

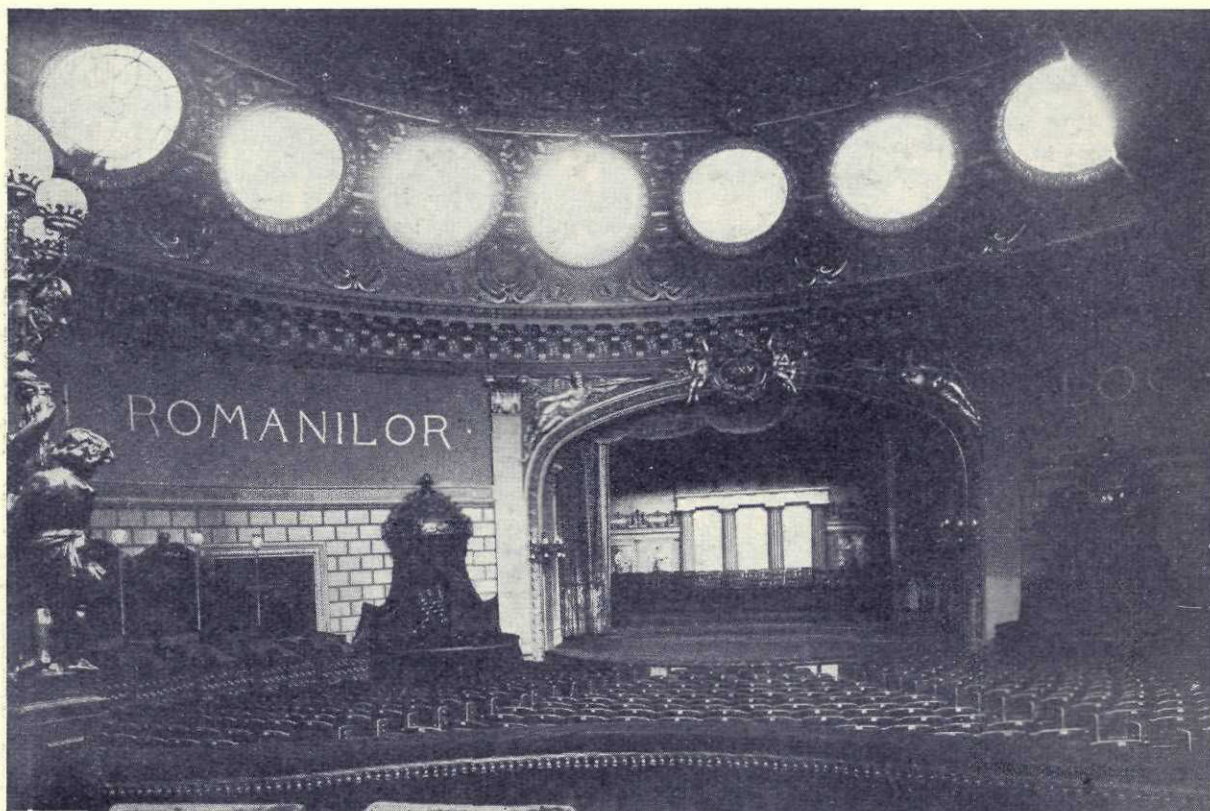
Se formase în București (în anul . . . ?) o societate pe acțiuni numită „Societatea equestă română”. Scopul ei era, între altele, să construiască un circ-manaj într'o poziție centrală. Din actele ce am avut la îndemână se vede că la 21 Aprilie 1875 societatea cumpără dela familia Gianni un imobil

(casă și loc) în strada Episcopiei ¹⁾ No. 6 (supraf. 126 m. p.). Alături de acesta se găsea un teren pe care Primăria Capitalei îl cedase societății ca să facă construcția proiectată. Societatea face fundațiile după un plan anumit, dar nu mai poate continua și câțiva ani iarba acoperi zidăria și copiii din vecinătate făcuse aci loc de minune pentru jocurile lor. Probabil că Primăria cedase terenul rezervându-și dreptul de a-l lua înapoi dacă societatea nu va construi.

În Martie 1886 *Societatea Ateneului Român* este recunoscută ca persoană juridică. În calitatea aceasta primește printr'o lege terenul *situat în dosul squarului Episcopiei* (cu condiție să înceapă construcția în timp de 3 ani) și în Iunie cumpără dela societatea equestă *locul cumpărat de aceasta dela familia Gianni*.

Pe terenul astfel întregit Societatea Ateneului decide a construi palatul său. Fiindcă nu avea decât 200.000 lei, obținuse în 1885 autorizația de a face o loterie de 500.000 bilete (câte 1 leu).

¹⁾ S'a dat acest nume stradei, pentru că acolo fusese în timpuri mai vechi un metoh al *episcopiei de Râmnic*, desființat mai târziu. Istoricul acestuia nu intră în subiectul articolului de față.

Sala de concerte (spre scenă)

Fotopress

Un apel semnat de biroul Ateneului (*N. Kretulescu, C. Esarcu, P. S. Aurelian, Gr. N. Mano, C. Stăncescu, G. M. Tătărescu*) îndeamnă pe „amicii culturii naționale” să cumpere bilete; serbări de tot felul se organizează în Capitală și în provincie și după 2 trageri (22 Mai 1886 și 22 Decembrie 1886) se realizează suma de 352.132 (net). Cu această sumă și cu altele, primite ca donații și subscrieri, se începe construcția după planurile arhitectului francez *Albert Galleron*. El trebuia să folosească fundațiile plănuitului *circ-manej*. De aceea i s'a impus forma circulară, potrivită, de altfel, pentru o sală de conferințe și concerte. El dă următoarele deslușiri: Deoarece lipsea acelor temelii locul pentru a se așeza în fața sălii principale un vestibul, arhitectul a socotit că trebuie să pue sala principală într'un cat superior, iar la catul de jos (parter) să fie sub sala de sus un mare vestibul, unde lumea va putea circula liber sub acoperiș. Dar pe unde să se urce lumea sus? Pentru o singură scară monumentală nu era loc; de aceea a făcut 4 scări încolăcite, având repaosul necesar în formă de balcon rotunjit în interiorul vestibulului. Din aceste patru balcoane privitorul poate cuprinde cu o ochire întregimea tindei centrale. În această tindă 12 coloane, tencuite cu un stuc care imită marmura roză, susțin bolta centrală. Mai departe arhitectul zice că fațada e inspirată după templul *Erechteion din Atena*; iar încăperile laterale au împrumutat

decorațiunea lor după templul *Sibilei de la Tivoli*. Acoperământul este circular având o cupolă centrală, iar în mijloc e un coronament făcut după monumentul coragic al lui *Lysicrat din Atena*.

Galleron, nefiind stabilit în București, a fost ajutat la supraveghere de arhitectul *C. Baicoianu* (decedat acum câțiva ani), iar pentru lucrările de fierărie de un arhitect german *Schwalbach*.

Din partea Ateneului s'a numit o comisie „de execuțiune” compusă din mai multe persoane, dintre cari au lucrat și au făcut toate rapoartele către membrii societății: *N. Kretulescu, General I. Florescu, C. Esarcu*.

La 1 Iunie 1889 se arăta că se adunase suma de 1.017.741 lei și se cheltuisese 1.017.737 lei. Trebuie să notăm că veniturile au fost adunate din: a) moștenirea lăsată de Conte Sc. Rosetti, b) din donații și alte legate, c) din produsul loteriei; d) din două împrumuturi făcute la Creditul funciar urban din București.

Fiindcă societatea Ateneului n'ar fi putut din veniturile sale să plătească ratele Creditului, s'a promulgat la 3 Martie 1889 o lege prin care se stabilește:

a) se va înscrie în bugetul Statului anual suma de lei 28.373 pentru plata acestei rate;

b) Ateneul Român va pune edificiul din București la dispoziția Ministerului Instrucției pentru congrese internaționale, pentru întruniri artistice,

Sala de concerte (spre loja regală)

Fotopress

științifice și literare și pentru solemnități scolastice.

În felul acesta, ceea ce se considera de unii ca un *vis*, de alții ca o *nebunie*, s'a realizat : Capitala s'a înzestrat cu un palat care ocupă *primul loc printre monumentele civile ale țării...*, zicea comisia executivă a Ateneului.

Palatul Ateneului, care, după planul primitiv, urma să fie limitat până la linia care e azi despărțită printr'un grilaj, dincolo de care e scara cea mare cu două ramuri, a fost completat mai târziu cu partea din spre strada Goleșcu. Clădirea s'a făcut cu fondurile Ministerului Instrucției. În urma acestei adăogiri s'a instalat aci *Pinacoteca Statului*.

Palatul Ateneului a servit pentru conferințe, concerte, festivaluri (în sala cea mare de sus, uneori și într'o sală mai mică de jos), pentru expoziții (în sălile de jos). Biblioteca nu s'a putut organiza și deschide înainte de războiu. După războiu clădirea a fost întrebuințată de guvern în anii 1919—20 pentru Camera Deputaților. A fost dat ca, în sala cea mare, în care s'au rostit dela tribună atâtea conferințe despre idealul poporului român, să se adune cea dintâiu Cameră a tuturor provinciilor unite și aci să se voteze, în ședința dela 29 Decembrie 1919, ratificarea unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu patria-mamă. S'a hotărât atunci ca evenimentul să se consacre printr'o placă comemorativă pusă în perețele sălii, dar până acum hotărârea nu s'a îndeplinit.

Cu ocazia așezării Camerei Deputaților în palatul Societății s'a hotărât de către guvern să se stingă toate obligațiile ce ar mai avea Ateneul față de Stat și s'a publicat în „Monitorul Oficial” Nr. 181 din 30 Octombrie 1919 un decret din care extragem următoarele :

1) Cedarea se va face maximum pe un interval de trei ani ;

2) Statul să cedeze în deplină proprietate societății Ateneului dreptul său de coproprietar ce-l are asupra clădirei „Pinacoteca Statului” și care face corp cu Ateneul în spre str. Poșta-Veche ;

3) Toate îmbunătățirile și adăugările ce se vor aduce Palatului Ateneului să rămână proprietatea Ateneului fără nici un drept de despăgubire pentru Stat ;

4) Societatea să continue a se folosi de palatul său pentru conferințele și concertele sale în zilele de sărbătoare și în serile în care Parlamentul nu va ține ședințe de noapte cum și în timpul vacanței ;

5) Statul va răspunde pentru eventualele pagube, pe care societatea Ateneului le-ar avea de suferit și decurgând din pretențiunile ce le-ar putea ridica împotriva Ateneului diferiții contractanți, sub orice titlu, cu societatea Ateneului, din contracte încheiate până la 15 Oct. 1919.

Clădirea Ateneului a rămas în starea aceasta până în anul 1924, când au început a se face o serie de transformări. Subsolvul clădirii a fost curățit

Fotopress

Pinacoteca Statului : întâia sală

și s'au construit acolo două săli de cinematograf și două săli circulare concentrice pentru expoziții. În parter și etaj (aripa din spre strada Episcopiei) s'a separat printr'un plafon de beton sala bibliotecii care se întindea pe ambele aceste caturi, obținându-se astfel o sală mare de bibliotecă și un depozit de cărți. Lucrările acestea, terminate în anul 1928, au fost executate sub conducerea d-lui arhitect I. Fonescu, din sumele pe cari societatea le-a dobândit mai ales prin subvenții dela Ministerul Instrucției, grație solitudinii prezidentului dr. C. Angelescu. Când împrejurările vor permite, se vor face transformări analoge și în aripa din spre strada Franclin.

ADMINISTRAȚIA SOCIETĂȚII. — Ateneul Român a fost condus de un prezident și de un comitet ales de adunarea generală a membrilor. Pierderea multor dosare în timpul ocupației din 1916—1918 ne împiedică a stabii cu exactitate listele acestor prezidenți și comitete. Din relațiile ce s'au publicat în primii ani ai existenței Ateneului, rezultă că cel dintâiu prezident a fost *P. S. Aurelian* (1865-66), după el *Contele Scarlat Rosetti* (1866-67). După o afirmație a lui *V. A. Urechia*, ar fi fost în această epocă și *Heliade Rădulescu*. dar nu se precizează anul și, afară de aceasta, pe *Heliade* nu l-am găsit trecut niciodată în lista membrilor *activi*, ci în fruntea membrilor de *onoare*. Faptul ar fi posibil, dar nu e sigur.

Urmează după 1867 o soluție de continuitate

până la 1899; în acest interval putem afirma numai că a fost prezident *C. Esarcu* în 1883 și *N. Krețulescu* în 1888.

De aci înainte se poate forma lista după documente :

Nicolae Krețulescu 1899—1900, *V. A. Urechia* 1900—1901, *P. S. Aurelian* 1901—1905 și 1905—1909, *Gr. G. Tocilescu* 1909 (Ianuarie până în Septembrie), *I. Kalinderu* 1909-1911 și 1911-13¹⁾, *Em. Porumbaru* 1914—1919, *St. Sihleanu* 1919—1921 și 1922—1923, *Dr. C. Angelescu* 1924—1929 și 1929 înainte.

Un puternic îndemn la muncă a fost bunăvoința pe care a avut-o noul Domnitor. El a ținut să asiste la inaugurarea conferințelor, chiar în anul suirii sale pe tron, în seara de 17 Noembrie 1866.

În Aprilie 1868 Domnitorul este proclamat *prezident de onoare* al societății. Biuroul îi înmânează diploma într'o audiență specială și, cu acest prilej, se vorbește pentru prima dată despre clădirea unui edificiu.

ORGANIZAREA INTERNĂ. — Societatea Ateneului Român s'a organizat prin statutele din 1865.

În 1886 a fost recunoscută ca persoană juridică. În 1899 la 25 Noemvrie s'au întocmit alte statute,

¹⁾ Kalinderu neputându-se ocupa mai de aproape, a dat delegație lui *Em. Porumbaru*, vice-președinte.

Fotopress

— Pinacoteca Statului : a doua sală

cari au suferit oarecari modificări în 1903, 1904, 1907.

Cu această organizație a trăit instituția până în 1921, când s'au alcătuit alte statute cari sunt și azi în vigoare.

ACTIVITATEA ATENEULUI ROMÂN. — În cursul celor 65 de ani de existență, activitatea Ateneului Român s'a manifestat în mai multe direcții :

1. *Prin conferințe și cursuri publice.* Conferințele s'au ținut regulat în fiecare an, afară de câteva întreruperi, despre cari am vorbit la capitolul „Începuturilor” și s'a ajuns până la 1930 la 58 de serii. Multe din aceste conferințe s'au tipărit de către autori prin reviste sau ziare, câteva serii în broșuri speciale, editate de libr. Socec pe la 1883—84, altele în rezumat în *Buletinul și Revista Ateneului*, iar în timpul din urmă (începând dela 1927) în *Anuarul Ateneului Român*. Despre aceste conferințe găsim următoarea caracterizare în ziarul „Românul” din 8 Decemvrie 1883 :

„Ateneul nu e o școală care să ne învețe carte sau o Academie în care să învățăm științele ; este o catedră de pe care oratorul ne face, sub forme plăcute, să înțelegem mai bine ce știm și ne îndeamnă să învățăm înșine ceace nu știm”.

Cursurile publice (adică mai multe conferințe în șir despre același subiect) au început chiar din

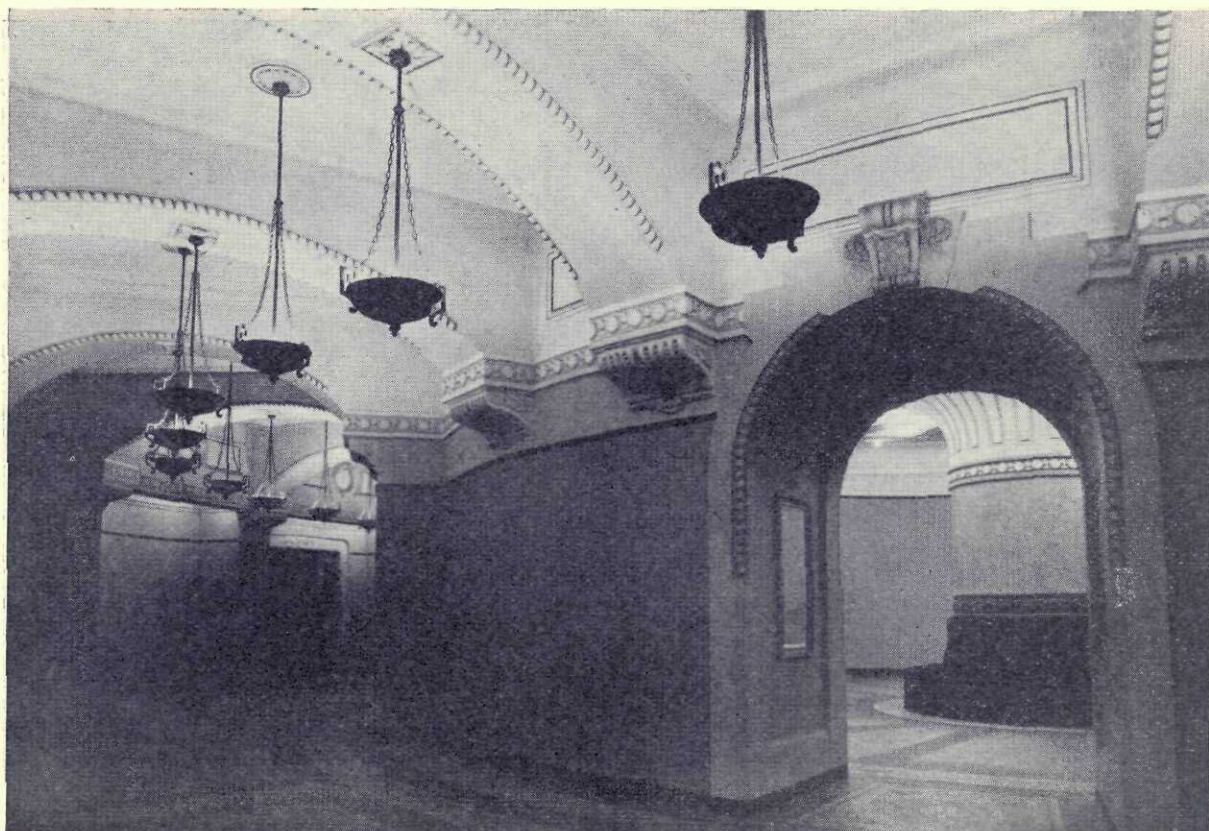
primii ani, 1866 și 1867, continuându-se cu oarecari întreruperi câțiva ani, apoi au încetat. În 1921 s'au organizat după alt plan sub numele de *Universitatea Ateneului* și s'au ținut regulat în fiecare an.

În anul 1924 a fost o sesiune generală în luna Maiu, în care s'au ținut mai multe *discursuri de recepție* ale noilor membri, urmate de răspunsuri ale membrilor vechi și de diverse comunicări.

2. *Prin serate literare-muzicale* și alte manifestări analoge. La începutul activității Ateneului Român se obișnuia să se cheme publicul la asemenea întruniri, în cari un membru citea o lucrare și apoi urma un program artistic executat de amatori sau de profesioniști. Asemenea serbări se făceau câteodată la deschiderea unei serii de conferințe. După reforma din 1921, s'au organizat o serie de *șezători* pentru comemorarea vechilor ateneiști, având în program cuvântări, declamații sau citiri din operele lor și bucați muzicale.

3. *Prin expoziții de artă.* Din primii ani Societatea Ateneului a organizat expoziții de pictură, sculptură, etc. Mai târziu, împrejurările și mijloacele materiale reduse au împiedecat comitetul ca să facă el însuși asemenea manifestări ; s'a mărșăluit la închirierea sălilor, în cari publicul a putut urmări progresele continue ale celor mai mulți din artiștii noștri.

După reforma din 1921, Ateneul a organizat în fiecare an expoziții ale artiștilor în viață pentru

Rotonda din subsol

Fotopress

a stăruii asupra ideii tradiționaliste în arte; iar în anul 1927 s'a făcut o mare *expoziție retrospectivă*, în care publicul a putut avea o icoană a mișcării noastre artistice, privind operele generațiilor trecute: *Lecca, Rosenthal, Walenstein*; — *Aman, Grigorescu, Pompilian, Stăncescu, Tătărașcu*: — *Andrescu, Henția, Luchian, Obedeanu*; ș. a. cum și opere mai vechi și mai noi ale principalilor artiști în viață.

4. *Prin publicații*. Încă din al doilea an al activității lor, membrii societății au dat la lumină o revistă lunară intitulată „*Ateneul Român*”. Numele amintea o încercare anterioară făcută în Iași de V. A. Urechia (1860—61). Incepută în 1866 (1 Iunie), revista a continuat până în 1869, publicând, pe lângă actele oficiale ale Societății, dări de seamă ale serbărilor, conferințe, ș. a.

În anii 1894—95 a apărut revista *Ateneul Român* sub direcția lui Tr. Djuvara.

În 1900, 1901, 1904 *Anuarul Ateneului Român*, publicat de V. A. Urechia, apoi de Tr. G. Djuvara.

În 1908—1909 *Buletinul Societății Ateneului Român* publicat de Gr. Tocilescu.

Dela 1927 apare *Anuarul Ateneului Român* regulat în fiecare an.

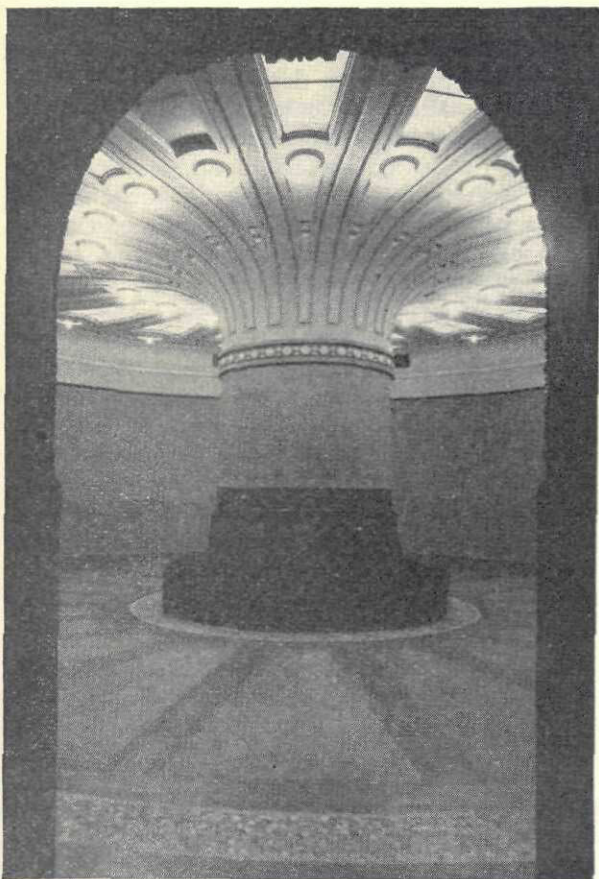
5. *Prin crearea altor societăți* cu scopuri asemănătoare cu ale Ateneului.

Doritori de a se apropia de masele populare mai

mult decât puteau face prin conferințele cu un nivel mai ridicat, membrii societății se gândiră la o organizație la fel cu „*Ligue de l'enseignement*” din Franța și înființară la 8 Noemvrie 1866: *Societatea pentru învățătura poporului român*. Dintre Ate-neiști au luat parte: Conte Sc. Rosetti, V. A. Urechia, C. Esarcu, Gr. Manu și A. Lupașcu. Multe persoane de bunăvoință, și mai ales profesori, se asociară ca să facă *cursuri populare* și ca să înființeze școli *normale* pentru pregătirea învățătorilor sătești, de cari Statul nu se putuse încă ocupa în acea vreme. În activitatea acestei Societăți, ieșită din inițiativa Ate-neiștilor, având secții în diferite orașe ale țării, stă originea învățământului normal, pe care-l îmbrățișă mai târziu statul, îl desvoltă și-l duse la o adevărată înflorire.

Pentru cultivarea muzicii se înființă în 1868 *Societatea filarmonică*, având orchestră, la început, firește, mai modestă, dar dosvoltând-o treptat. Prin membrii acestei societăți se începură *concertele simfonice*, menite a avea în cursul anilor o desvoltare din ce în ce mai importantă.

Numele ce-și luase amintea încercarea atât de interesantă a lui Heliade și a tovarășilor săi din 1834 și avea să fie pentru a treia oară luat de o nouă societate înființată după războiu și care a realizat mari manifestări de artă cu o puternică orchestră bine condusă și cu reprezentanți de frunte

Rotonda cu expoziții plastice din subsol, cu stâlpul Atlas al Ateneului

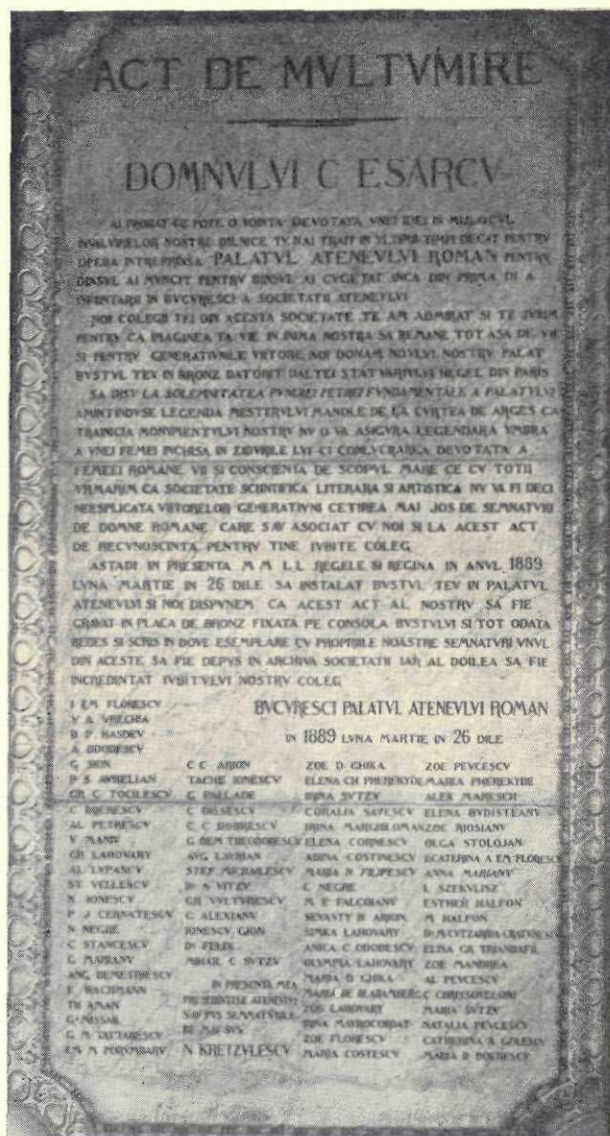
ai cercurilor muzicale de frunte din Europa. Primul conducător a fost Wachman, după el D. Dinicu, apoi G. Georgescu.

Pentru cultivarea gustului și dezvoltarea artelor plastice mai mulți reprezentanți ai Ateneului au înființat societatea „Amicii belezor-arte”.

O altă încercare interesantă pornită tot din Ateneu, dar mai puțin fericită, a fost *Societatea pentru istoria patriei*.

Despre toate acestea, Esarcu, care fusese amestecat la crearea lor, vorbea în diferite ocazii cu mare dragoste și-și exprima dorința de a le adăposti pe toate în palatul ce voia să înalțe în București.

BIBLIOTECA. — Dela întemeierea Societății Ateneului, conducătorii au urmărit și altă țintă: să deschidă o *bibliotecă publică*. Era cel mai greu de pus în practică din toate dezideratele lor. Donația lui Scarlat Rosetti, care consta dintr'un însemnat număr de cărți, mai ales *exemplare rare*, a fost un îndemn puternic în acest sens. Când s'a construit actualul local, s'a făcut o sală specială pentru bibliotecă, dar situația financiară a Ateneului n'a permis nici definitivă catalogare a cărți-

Placa de marmură Esarcu din Sala coloanelor

lor, nici deschiderea pentru public. Numai după transformările din ultimul timp și după sacrificiile materiale făcute, s'a ajuns la un punct hotărâtor. S'a organizat un corp de funcționari speciali cari s'au ocupat de aranjamentul cărților după ultimile cerințe ale științei bibliotecare. Astfel, azi Ateneul are inventariate 8421 opere în 15.560 volume, pentru cari s'au lucrat în total 29.867 fișe, împărțite în 3 cataloage: *catalog alfabetic pe autori* pentru uzul cititorilor în sala de lectură, *catalog pe materii*, idem, *catalog alfabetic al autorilor*, pentru trebuințele biurolui.

În sala publicațiilor periodice se află orânduite 41 reviste străine și 141 reviste din țară. Cu toate că atât Ministerul de Instrucție cât și Primăria Capitalei au redus ori au suprimat subvențiile, deși interesul lor ar fi să facă posibilă funcționarea unei

biblioteci pentru studenți și public, cu toate acestea comitetul Ateneului este decis a face tot ce va fi cu putință pentru ca, chiar în cursul acestui an, să deschidă biblioteca.

DONATORII ATENEULUI. — O datorie de recunoștință ne impune să arătăm numele tuturor persoanelor cari, în cursul anilor, au avut buna inspirație de a dărui sau a face testament în favoarea Ateneului Român.

Pe placa de marmoră din rotunda de jos se află înscrise câteva nume. În fruntea lor stă M. S. REGELE CAROL I, care a fost din primul moment sprijinitorul moral al Societății și în timpul construcției palatului a făcut importante donații.

Urmează *Scarlat Rosetti*. El a lăsat prin testament Ateneului o casă în strada Academiei Nr. 37, un cazino în fața Cișmigiului și un loc în strada Mercur.

Notăm apoi pe : *Elena Oteteleşanu, Ioan V. Socec, Constantin Zappa, Dimitrie Haği-Vasile, George San-Marin, Evloghie Gheorghief, Maria General Carp, D. Stroescu, Ioan Linche.*

Prin testamentele din 1894 și 1898 C. *Esarcu* lasă Ateneului toată averea sa (casă în Bulevardul Carol, tablouri și obiecte de artă, și diferite titluri de rentă), punându-i obligația ca, îndată ce mijloacele vor permite, să institue premii pentru încurajarea artiștilor, să cumpere tablouri și alte obiecte de artă. Averea lui, mărită prin dobânzile economisite, a permis ca începând din anul trecut, să se puie în executare dispozițiile testamentare.

Alți donatori de mai târziu sunt: *Vasile Constantinescu* din Huși și *Mihail Koiciu* din Constanța.

În fine, *Em. Porumbaru* a lăsat jumătate din biblioteca sa Ateneului Român.

Aceste dovezi de încredere și semne de încurajare vor fi, poate, un îndemn pentru alte persoane avute și binevoitoare ca să urmeze frumosul exemplu al înaintașilor; dar vor forma, de sigur, obligația pentru membrii Ateneului Român de a continua munca în aceleași vederi ca întemeietorii, lărgind cercul de activitate și intensificând silințele pentru îndeplinirea idealului pus de fondatori : lupta pentru adevăr, bine și frumos.

GH. ADAMESCU

Sala Comitetului

Fotopress